

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI'NDA ASKERİ İŞ BİRLİĞİ: STRATEJİK BİR PERSPEKTİF

MILITARY COOPERATION IN THE ORGANIZATION OF TURKIC STATES: A STRATEGIC PERSPECTIVE

Uğur TARÇIN^{id}

Öz

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Türkistan, Kafkasya ve Türkiye'yi kapsayan stratejik bir coğrafyayı içine alır. Bu bölge enerji nakil hatları, doğal kaynaklar ve ticaret yollarının merkezindedir. Ancak bu bölge, güç mücadelesi, terörizm, göç, sınır ihlalleri, uyuşturucu suçlar ve kaçakçılık, siber saldırılar ve hibrit tehditler gibi ciddi güvenlik sorunlarıyla karşı karşıyadır. Bu bağlamda, TDT askeri iş birliğinin güçlenmesi, üye ülkelerin savunma kapasitelerini geliştirmek ve bölgesel istikrarı artırmak adına hayati bir rol oynayabilir. Türkiye, savunma sanayii, askeri eğitim, sağlık ve kültür gibi alanlarda üye ülkelere destek sunabilecek güçlü imkanlara sahiptir. Jeopolitik olarak Rusya, Çin ve ABD gibi küresel güçlerin rekabet sahasında yer alan TDT, etkili ve kurumsal bir iş birliğiyle; düzenli diyalog ve ortak projeler aracılığıyla hem üye ülkeler arasındaki iş birliğini derinleştirebilir hem de bölgesel kalkınmayı teşvik ederek bu dinamiklere karşı daha sağlam bir duruş sergileyebilir. Belirli alanlarda başlatılan iş birliklerinin zamanla daha kapsamlı ve güçlü politik birlikteliklere dönüşmesi mümkündür. Bu çalışmada, uluslararası teoriler ve istatistikler ışığında TDT'nin karşılaştığı zorluklar ve fırsatlar analiz edilmiş, askeri ve ekonomik iş birliğini artırmaya yönelik stratejik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Devletleri Teşkilatı, Türk Dünyası, askeri iş birliği, zorluk-fırsatlar

Abstract

The Organization of Turkic States (OTS) occupies a pivotal position within a strategic geographical area encompassing Central Asia, the Caucasus, and Türkiye, consequently making it a critical nexus for energy corridors, natural resources, and trade routes. Nevertheless, this region is concomitantly beset by significant security challenges, including power struggles, terrorism, migration, border violations, drug crimes and smuggling, cyberattacks, and hybrid threats. In this context, the enhancement of military cooperation within the OTS could play a vital role in the promotion of regional stability and the development of the defence capacities of its member states. Türkiye possesses robust capabilities in the areas of defence industries, military training, healthcare, and culture, making it well-positioned to support member states in these sectors. Positioned within the competitive landscape of global powers such as Russia, China, and the United States, the Turkic World can present a stronger stance against these dynamics through effective and institutionalised

* Doktor Öğretim Görevlisi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı İstanbul/Türkiye, ugur.tarcin@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1497-698X

cooperation. The OTS has the capacity to deepen collaboration among member states and to promote regional development through regular dialogue and joint projects. Collaboration initiated in specific areas has the potential to evolve into more comprehensive and stronger political alliances over time. This study examines the challenges and opportunities faced by the OTS, using international theories and statistical analyses to propose strategic recommendations aimed at enhancing military and economic cooperation.

Key Words: Organization of Turkic States, Turkic World, military cooperation, challenges

Giriş

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Türk dilini konuşan ülkelerin tarihsel ve kültürel bağlarına dayalı olarak, siyasi, ekonomik ve kültürel iş birliğini güçlendirmek amacıyla kurulmuş önemli bir platformdur. 21. yüzyılın değişen jeopolitik ve güvenlik dinamikleri, bölgesel ve uluslararası aktörler için savunma ve güvenlik alanındaki iş birliğinin önemini daha da artırmıştır. Bu kapsamda, TDT üyesi ülkelerin ortak güvenlik kaygıları, bölgesel tehdit algıları ve iş birliği potansiyellerinin değerlendirilmesi kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

TDT ülkeleri, özellikle Türkistan, Kafkasya ve Türkiye üzerinden Kıbrıs ile Avrupa'ya uzanan geniş coğrafyada ve stratejik bir konumda yer almaktadır. Bu bölge, enerji nakil hatları, doğal kaynaklar ve ticaret yollarının merkezinde yer alırken aynı zamanda terörizm, göç, sınır ihlalleri, sınır aşan organize suçlar, uyuşturucu ve kaçakçılık, siber saldırılar ve hibrit tehditlerle de karşı karşıyadır. TDT'nin askeri iş birliğini geliştirmesi, bu tehditlere daha etkili ve süratli yanıt verilmesine ve bölgesel istikrarın artırılmasına katkıda bulunabilir. Ayrıca, böyle bir iş birliği, üye ülkelerin savunma sanayii kapasitelerini geliştirmelerine ve küresel aktörler karşısında daha güçlü bir duruş sergilemelerine olanak tanıyabilir.

Bu çalışmanın amacı, TDT'nin askeri iş birliği potansiyelini analiz etmek ve bu alanda uygulanabilir stratejiler ile modeller önermektir. Araştırma kapsamında, TDT üyesi ülkelerin güvenlik politikaları, savunma sanayii kapasiteleri, bölgesel tehdit algıları ve iş birliği yapılabilecek ve mevcut iş birliklerinin artırılacağı alanlar değerlendirilmektedir. Ayrıca, bu iş birliğinin uluslararası sistem üzerindeki olası etkileri de incelenmektedir.

Çalışmada, karşılaşılabilecek zorluklar ile NATO benzeri bölgesel askeri ittifakların uygulamalarından alınabilecek derslerin TDT açısından nasıl değerlendirilebileceği sorusuna da yanıt aranmıştır. Araştırma yöntemi olarak literatür taraması, karşılaştırmalı analiz ve uluslararası ilişkiler teorilerinden yararlanılmış; resmi raporlar, akademik çalışmalar ve bölgesel iş birliği modelleri analitik ve kapsamlı bir bakış açısıyla incelenmiştir.

Türk Devletleri Teşkilatı: Tarihi ve Kurumsal Yapısı

Türk Dilini Konuşan Ülkelerin Zirve süreci, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, ortak dili ve kültürü olan ülkelerin iş birliği çabasıyla başlamıştır. Bu girişim, Türkiye'nin liderliğinde,

Güney Kafkasya'dan Azerbaycan, Türkistan'dan Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kırgızistan'ın katılımıyla bir platform olarak 1992 yılında hayata geçirilmiştir.¹ Türkiye'nin inisiyatifiyle başlatılan bu süreç kapsamında bugüne kadar on adet "Türk Dilini Konuşan Ülke Devlet Başkanları Zirvesi" düzenlenmiştir.

Sürecin daha kurumsal bir yapıya kavuşması amacıyla 3 Ekim 2009'da Nahçıvan'da yapılan 9. Zirve'de, Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Kazakistan tarafından "Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi'nin Kurulmasına İlişkin Nahçıvan Anlaşması" imzalanmıştır.² Bu anlaşma ile süreç kurumsallaşarak 'Türk Konseyi' adı altında faaliyet göstermeye başlamıştır.

Türk Konseyi, farklı iş birliği alanlarını destekleyen çeşitli organlarla faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu organlar arasında Devlet Başkanları, Dışişleri Bakanları ve Aksakallar Konseyi, Kıdemli Memurlar Komitesi ile İstanbul'da yerleşik bir Sekreteryaya yer almaktadır. Konsey, Türk Dünyası ülkeleri arasında siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda iş birliğini güçlendirme misyonunu taşımaktadır.³

Bu kurumsal yapı, ortak dil, kültür ve tarih temelli bağları daha ileri taşımak ve bölgesel iş birliği olanaklarını geliştirmek adına önemli bir zemin oluşturmaktadır.

Bölgesel Güvenlik Dinamikleri ve TDT Ülkelerinin Güvenlik İhtiyaçları

Türk Devletleri Teşkilatı üye ülkeleri, stratejik bir coğrafyada konumlanmış olup, bu durum bölgesel güvenlik dinamiklerini önemli ölçüde etkilemektedir. Türkistan, Kafkasya ve Türkiye'yi de içine alan bu geniş alan, stratejik değeri, enerji rezervleri ve ticaret yollarıyla büyük güçlerin odak noktasıdır. Ancak, bölge aynı zamanda çeşitli "güvenlik tehditleriyle" de karşı karşıya bulunmaktadır. Bu tehditler arasında şunlar yer almaktadır:⁴

- a Terörizm ve Radikalizm: TDT üye ülkeleri, terörizm ve aşırı grupların faaliyetleriyle mücadele etmektedir. Türkistan'da dini radikalizmin yükselişi, Suriye'deki yeni jeopolitik ortam ve Afganistan gibi bölgelerden yayılan risk ve tehditler, ortak bir mücadele gerekliliğini ortaya koymaktadır.
- b Sınır Güvenliği: Türkistan ve Kafkasya'daki uzun ve geçirgen sınırlar, kaçak göç, insan ticareti ve uyuşturucu trafiği gibi önemli sorunlara zemin hazırlamaktadır. Bu durum, sınır güvenliğinin sağlanması için ortak çabayı gerektirmektedir. Göç konusu, bölgesel güvenlik açısından yalnızca bir tehdit değil, aynı zamanda insani boyutunun ötesinde,

1 T.C. Dışişleri Bakanlığı, Türk Konseyi, <https://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa>, [Erişim tarihi: 1.1.2025].

2 <https://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa>, [Erişim tarihi: 1.1.2025]

3 <https://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa>, [Erişim tarihi: 1.1.2025]

4 Yusuf Çınar ve Yılmaz Ulvi Uzun, "Köklü Geçmişten Güçlü Geleceğe Türk Devletleri Teşkilatı: Küresel Ekonomik-Siyasal Potansiyeli ve Teşkilatın Geleceğine Dair Öngörüler", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12, (2023), s. 143, 147, 150, 151; Şule Toktaş vd., *21. Yüzyılın İlk Yarısında Yeni Güvenlik Tehditleri*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2023, s. 12, 26, 29, 33, 37, 57, 59.

sosyal, ekonomik ve güvenlik alanlarında derin etkiler yaratmaktadır. Göç, bölgedeki istikrarsızlığı artırabileceği ve sınır yönetimi kapasitelerini zorlayabileceği için kritik öneme sahiptir.

- c Enerji Güvenliği: Bölge, enerji kaynakları, özellikle petrol ve doğal gaz bakımından oldukça zengin olsa da enerji nakil hatlarının güvenliği ve bu hatların kontrolü hem bölge hem de global güçlerin rekabetini artırmaktadır. TDT üye ülkelerinin enerji hatlarını koruma konusunda ortak stratejilere ihtiyaçları vardır.
- d Bölgesel Çatışmalar ve İstikrarsızlık: Kafkasya'daki Azerbaycan-Ermenistan ihtilafı, Türkistan'daki su kaynaklarına dayalı anlaşmazlıklar ve Afganistan kaynaklı istikrarsızlık, TDT ülkeleri için önemli birer güvenlik sorunudur.
- e Hibrit Tehditler ve Siber Güvenlik: Teknolojik gelişmelerle birlikte siber saldırılar ve dezenformasyon gibi hibrit tehditler, TDT ülkelerinin giderek artan bir şekilde maruz kaldığı güvenlik sorunları arasında yer almaktadır.

Bölgesel güvenlik dinamikleri, TDT üye ülkelerinin farklı ancak birbirleriyle ilişkili “güvenlik ihtiyaçlarını” ortaya çıkarmaktadır. Aşağıda sunulan bu ihtiyaçlar, daha etkili bir iş birliği mekanizmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

- a Savunma ve Güvenlik İş Birliği: Ortak güvenlik tehditlerine karşı birlikte hareket etme kabiliyeti, TDT ülkeleri için önceliklerden biridir.
- b Sınır Güvenliğinin Güçlendirilmesi: Sınır güvenliği bölgesel istikrar ve ulusal güvenlik için kritiktir.
- c Enerji ve Altyapı Güvenliği: Bölgedeki enerji ve boru hatları ile diğer kritik altyapıların korunması, yalnızca ekonomik çıkarlar için değil, stratejik bağımsızlık için de elzemdir.
- d Siber Güvenlik ve Hibrit Savaş Kapasitesi: TDT üye ülkelerinin, siber saldırılara karşı dayanıklılıklarını artırması ve hibrit tehditlerle mücadelesi önemlidir.
- e Barışı Koruma ve İnsani Yardım Kapasitesi: Bölgedeki çatışma ve krizlere (deprem, sel, orman yangını vb.) müdahale etmek için bir barış gücü ya da insani yardım mekanizmasının oluşturulması düşünülmelidir.
- f Savunma Sanayii İş Birliği: TDT üye ülkeleri, dışa bağımlılığı azaltmak ve modern tehditlere karşı daha etkili savunma araçları geliştirmek için savunma sanayii alanında iş birliği yapma ihtiyacı duymaktadır.
- g Birlikte çalışabilirlik, ortak eğitim ve hareket etme: TDT üye kuvvetlerinin uyumlu hareketi için ortak tatbikat ve eğitimler büyük önem taşır.

TDT Ülkelerinin Askeri İş Birliği Alanı ile Savunma Sanayii Potansiyeli

Üye Ülkeler ile Askeri İş Birliği Alanında Mevcut Durum

Azerbaycan

Türkiye ile Azerbaycan arasında 1992 yılında imzalanan “Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşması” ve 1996 tarihli “Askeri Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması” doğrultusunda askeri eğitimde iş birliği yapmaktadır.⁵ 1996’dan itibaren Türkiye, Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için askeri yardım sağlamış ve çeşitli askeri teçhizatlar temin etmiştir.

Bu iş birliği kapsamında, bugüne kadar Azerbaycan Ordusundan 10.000’den fazla personel Türkiye’de düzenlenen eğitim programlarına katılmıştır. Ayrıca, 2018 yılında imzalanan askeri tıp alanındaki iş birliği anlaşması çerçevesinde her yıl yaklaşık 100 Azerbaycan askeri Türkiye’de tedavi edilmektedir. Türkiye, Azerbaycan ordusunun modernizasyonuna ve eğitimine uzun yıllardır katkı sağlamış, ortak askeri tatbikatlarla Azerbaycan askerlerinin hareket hazırlığını güçlendirirken NATO ile iş birliğinin gelişimine de destek olmuştur.⁶

2020 yılında Azerbaycan ile Ermenistan arasında 44 gün süren İkinci Karabağ Savaşı, bölgesel dengeleri değiştiren önemli bir çatışma olarak tarihe geçmiştir. Bu süreçte Türkiye, Azerbaycan’a siyasi, diplomatik, askeri ve teknolojik alanlarda güçlü destek sağlamıştır. Diplomatik olarak Türkiye, Azerbaycan’ın toprak bütünlüğünü kararlılıkla savunmuş ve uluslararası platformlarda Azerbaycan’a açık destek mesajları vermiştir.⁷

Savunma sanayi iş birliği bağlamında, Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK) ile Azerbaycan Devlet Hususi Makine ve Konversiyon Komitesi, Aselsan ile Azerbaycan’ın Alov şirketi Hava Kuvvetleri modernizasyonu, Havelsan ile AZAIR Tech ise çeşitli teknolojik alanlarda iş birliği yapmaktadır.⁸

Türkiye’nin Bayraktar TB2 SİHA’ları, Azerbaycan ordusunun savaşta stratejik üstünlük elde etmesinde, Ermenistan hedeflerinin etkili bir şekilde imha edilmesinde kilit rol oynamıştır. Bu teknoloji, modern savaşlarda insansız hava araçlarının önemini ortaya koymuştur.⁹

5 Kanunum, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Askerî Eğitim İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (Resmî Gazete ile yayımı: 21.4.1993 Sayı : 2155https://www.kanunum.com/files/3903-2.pdf, [Erişim tarihi: 17.1.2025]

6 Azerbaycan Cumhuriyetinin Türkiye Cumhuriyetindeki Büyükelçiliği, https://ankara.mfa.gov.az/tr/category/kulturel-ve-insani-isbirligi#:~:text=T%C3%BCrkiye%20ve%20Azerbaycan%2C%2011%20A%C4%9Fustos,askeri%20e%C4%9Fitim%20alan%C4%B1nda%20i%C5%9Fbirlil%C4%9Fi%20yapılmad%C4%B1rlar., [Erişim tarihi:1.1.2025] , [Erişim tarihi: 1.1.2025]

7 Fatih Erarslan – Fatma Nur Özdemir, “Azerbaycan-Türkiye İlişkilerinde Önemli Bir Kavşak: İkinci Karabağ Savaşı”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, C 129, S 255, (2021), s. 328-329.

8 Ömer Faruk Kocatepe, *Türk Devletler Teşkilatı, Politik ve Askeri İşbirliği*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2022, s. 204, 211, 213.

9 Pavel Aksenov, Dağlık Karabağ: Çatışmalarda İHA’lar nasıl bir rol oynadı? 10 Ekim 2020, BBC, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54482105, [Erişim tarihi: 11.1.2025]

Kazakistan

10 Mayıs 2022'de, iki ülke arasında Bilişim Teknolojileri Alanında İş Birliği Mutabakatı Zaptı, Askeri İstihbarat İşbirliğine İlişkin Protokol ve Askeri Tarih, Arşiv, Müzecilik ile Yayıncılık alanlarında iş birliğini kapsayan protokoller imzalanmıştır.¹⁰

13 Eylül 2024'te, Türk ve Kazak Savunma Bakanları Astana'da askeri iş birliğini güçlendirme kararı almış ve 2024 Yılı Askeri İş Birliği Uygulama Planı, 6 Kasım 2023'te Ankara'da imzalanarak hayata geçirilmiştir.¹¹

22 Ekim 2024'te SAHA EXPO-2024 Fuarı'nda, Kazakistan Savunma Bakanı ile BAYKAR Genel Müdürü, İHA sistemlerinin Kazakistan'da yerleştirilmesi ve mühimmat üretimi için anlaşmaya varmıştır. BAYKAR A.Ş. ile imzalanan protokol kapsamında, Kazakistan'da yapılacak testler için Bayraktar Kalkan, Bayraktar Mini ve Mosquito-X sistemleri ücretsiz sağlanmıştır.¹²

26 Aralık 2024'te Kazakistan, SİHAANKA'nın envantere alındığını açıklamıştır. Kazakistan, İHA birimlerini güçlendirme ve yüksek teknoloji silahlarla donanım çalışmalarına öncelik vermektedir.

Özbekistan

Türkiye ve Özbekistan arasında askeri iş birliği, 2 Aralık 1993 tarihli Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşması ile başlamıştır.¹³

23 Mart 2021'de Ankara'da imzalanan Savunma Sanayi Alanında İşbirliği Anlaşması, savunma ürün ve hizmetlerinin tasarımı, üretimi, tedariki ve bakımı gibi konularda iş birliğini artırmayı amaçlamaktadır.¹⁴

29 Mart 2022'de Taşkent'te imzalanan Askeri Çerçeve Anlaşması, askeri eğitim, tatbikatlar, savunma sanayii, askeri tıp, lojistik, muhabere, bilgi sistemleri, elektronik ve siber güvenlik gibi geniş bir alanda iş birliğini geliştirme amaçlıdır.¹⁵

26 Kasım 2022'de Özbekistan ile Türkiye Askeri İş Birliği Anlaşmasını imzalanmıştır.¹⁶

10 T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 10.05.2022, [Erişim tarihi: 15.1.2025]. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/turkiye-ile-kazakistan-arasinda-15-anlasma-imzalandi>

11 T.C. Milli Savunma Bakanlığı, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/755deb5061da473aabea557ad33275e2>, [Erişim tarihi: 17.1.2025]

12 TRT Avaz, <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avryadan/turkiye-ve-kazakistan-askeri-alandaki-is-birliklerini-guclendiriyor/676d4d346f4e8b75fb0d6e78>, [Erişim tarihi: 15.1.2025]

13 TBMM, kanunlar, Sayı: 21784) Kanun No 3928 Kabul Tarihi 2.12.1993 https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc077/kanuntbmmc077/kanuntbmmc07703928.pdf, [Erişim tarihi: 18.1.2025]

14 Büşranur Keskinlikç Milletlerarası anlaşmalar Resmî Gazete 'de yayımlandı,28.12.2024, AA. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/milletlerarası-anlasmalar-resmî-gazetede-yayimlandi/3436364>, [Erişim tarihi: 18.1.2025]

15 Büşranur Keskinlikç Milletlerarası anlaşmalar Resmî Gazete 'de yayımlandı,28.12.2024, AA. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/milletlerarası-anlasmalar-resmî-gazetede-yayimlandi/3436364>, [Erişim tarihi: 18.1.2025]

16 Yunus Soy, Özbekistan ve Türkiye Arasında Askeri İş Birliği Anlaşması Imzalandı, Defencetürk, 26 Kas 2022, <https://www.defenceturk.net/ozbekistan-ve-turkiye-arasinda-askeri-is-birligi-anlasmasi-imzalandi>, [Erişim tarihi: 19.1.2025]

Türkiye ve Özbekistan arasındaki bu kapsamlı askeri iş birliği, iki ülkenin stratejik ilişkilerini güçlendirirken, bölgesel güvenlik ve istikrara da katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Kırgızistan

Türkiye ve Kırgızistan arasındaki askeri iş birliği, 22 Eylül 1994'te onaylanan Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşması ile başlamış¹⁷ ve yıllar içinde stratejik bir boyut kazanmıştır.

5 Kasım 2024'te, Türkiye ve Kırgızistan Cumhurbaşkanları, iki ülke arasında toplam 19 anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşmalar arasında, Stratejik Ortaklık İlişkilerinin Kapsamlı Stratejik Ortaklık Düzeyine Çıkarılmasına İlişkin Ortak Bildiri, Güvenlik Alanında İşbirliği Anlaşması, Savunma Sanayii Alanında İşbirliği Anlaşması, Göç için İşbirliği Mutabakatı Zaptı ve Milli Güvenlik Kurulu Mutabakat Muhtırası yer almaktadır.¹⁸

Bu anlaşmalar, Türkiye ve Kırgızistan'ın savunma sanayii, güvenlik ve stratejik iş birliğini daha ileri düzeye taşımayı hedeflemektedir. İki ülke arasındaki bu derinleşen iş birliği, bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanmasına da katkı sunmaktadır.

Gözlemci Ülkeler ile Askeri İş Birliği Alanında Mevcut Durum

Türkmenistan

Türkiye ile Türkmenistan arasındaki askeri iş birliği, 10 Aralık 1993'te onaylanan Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşması¹⁹ ile resmîyet kazanmış ve yıllar içinde genişletilmiştir.

26 Ekim 2023'te, Türkiye Cumhurbaşkanı ve Türkmenistan Devlet Başkanı arasında, askeri iş birliği, ulaştırma altyapısı, teknoloji, arşiv, meteoroloji, atıcılık ve yol yapımı gibi 13 başlıkta anlaşmalar imzalanmıştır.²⁰ Bu anlaşmalar, iki ülke arasındaki ilişkilerin çok yönlü ve stratejik bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır.

Bunun yanı sıra, 27 Kasım 2021'de, Türkiye ve Türkmenistan arasında arşiv, sağlık ve tıp, eğitim ve medya (TRT, Anadolu Ajansı) gibi farklı alanlarda 8 anlaşma daha imzalanmıştır.²¹ Bu anlaşmalar, askeri iş birliğinin yanında kültürel ve teknik alanlarda da ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

17 TBMM Kanunlar, 22.9.1994 Sayı: 22059. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc078/kanuntbmmc078/kanuntbmmc07804014.pdf, [Erişim tarihi: 18.1.2025]

18 AA, Türkiye ile Kırgızistan arasında 19 anlaşma imzalandı, 05.11.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/enerjiterminali/enerji-diplomasi/turkiye-ile-kirgizistan-arasinda-19-anlasma-imzalandi/44431>, [Erişim tarihi: 21.1.2025]

19 Resmî Gazete yayım: Sayı: 21784) Kanun No. Kabul Tarihi 3926 2.12.1993. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc077/kanuntbmmc077/kanuntbmmc07703926.pdf, [Erişim tarihi: 23.1.2025]

20 T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 26.10.2023, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-turkmenistan-devlet-baskani-berdimuhammedov-ile-ortak-basin-toplantısında-konustu>, [Erişim tarihi:15.1.2025]

21 Enes Kaplan, Zafer Fatih Beyaz, Türkiye ile Türkmenistan arasında 8 anlaşma imzalandı. 27.11.2021, AA, <https://>

KKTC

Türkiye ile KKTC arasındaki askeri iş birliği, 1960 Garanti Anlaşması ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası gelişen özel bir statüye sahiptir. Türkiye, garantör ülke sıfatıyla Kıbrıs Türklerinin güvenliklerini sağlama ve adadaki stratejik dengeleri koruma görevini üstlenmiştir. Bu kapsamda Türkiye, KKTC'nin güvenlik ve savunma ihtiyaçlarını doğrudan desteklemekte ve bölgesel istikrarın sürdürülmesine katkı sağlamaktadır.²²

Türkiye, Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı aracılığıyla hem KKTC'nin güvenliğini sağlamakta hem de Doğu Akdeniz'deki jeopolitik dengelerin korunmasında da stratejik bir rol oynamaktadır.

KKTC Güvenlik Kuvvetleri'nin personel eğitimi ve modernizasyon çalışmaları, Türkiye'nin desteğiyle yürütülmektedir. Türkiye, KKTC'nin askeri personeline yönelik eğitim programları düzenlemekte, savunma sanayi ürünleri ve teknolojik altyapı konularında destek sağlamaktadır. Özellikle insansız hava araçları (İHA) ve gözetleme sistemleri gibi modern teknolojilerin kullanımı teşvik edilmektedir.

Macaristan

18 Aralık 2023'te, Türkiye-Macaristan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Toplantısı'nda, 17 maddelik bir iş birliği anlaşması imzalanmış ve iki ülke arasındaki ilişki "Geliştirilmiş Stratejik Ortaklık"düzeyine çıkarılmıştır.

Savunma alanında, Türkiye Savunma Sanayii Başkanlığı ile Macaristan Savunma Bakanlığı arasında savunma sanayii iş birliği mutabakat zaptı imzalanarak, iki ülkenin Savunma Bakanlıkları arasında savunma teknolojilerinde araştırma, geliştirme ve inovasyon iş birliğine yönelik bir protokol hayata geçirilmiştir.

Sivil alanlarda, Türkiye ve Macaristan hükümetleri arasında sivil acil durum iş birliği anlaşması imzalanırken, özel sektör ve akademik iş birlikleri de güçlendirildi. Nurol Holding, Raba ve N7 ile iş birliği protokolü imzalarken; BOTAŞ ve MVM enerji alanında, Gülermak ve V-HID ise altyapı projelerinde iş birliğini artırmaya yönelik mutabakat zaptlarına imza attı. Akademik alanda ise Yunus Emre Enstitüsü ile Eötvös Lorand Üniversitesi arasında Türkoloji alanında iş birliği protokolü gerçekleştirildi.²³

Macar ve Türk askeri personeli NATO'nun her kademesinde birlikte çalışmakta ve ortak anlayışı artırmaktadırlar.

www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-ile-turkmenistan-arasinda-8-anlasma-imzalandi/2432340, [Erişim tarihi: 21.1.2025]

22 YTB, Barışın Teminatı: Kıbrıs Barış Harekâtı,20 Temmuz 2023, https://www.ytb.gov.tr/haberler/barisin-teminat-i-kibris-baris-harekati?utm_source=chatgpt.com, [Erişim tarihi: 22.1.2025]

23 Kaan Bozdoğan Türkiye ve Macaristan arasında 17 maddelik iş birliği anlaşması imzalandı, 18.12.2023 –<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-ve-macaristan-arasinda-17-maddelik-is-birligi-anlasmasi-imzalandi/3086126>, [Erişim tarihi: 21.1.2025]

Türkiye’de Askeri Okullarda Eğitim gören Dost ve Müttefik Ülkeler

Tablo 1. Türk askeri okullarında eğitim gören dost ve müttefik ülke dağılımı

Ülkeler	Kara Harp Okulu	Deniz Harp Okulu	Hava Harp Okulu	Milli Savunma Üniversitesi
Azerbaycan	+	+	+	+
Kırgızistan	+			+
Özbekistan	+			+
Kazakistan	+	+	+	+
Türkmenistan	+		+	+
KKTC	+	+		+
Macaristan				

Kaynak: Makale yazarı tarafından üretilmiştir.

Türk Kara, Deniz ve Hava Harp Okulları ile Milli Savunma Üniversitesi’nin (kurmaylık ve karargâh eğitimi) misafir öğrenci kabulü, birçok ülkenin ihtiyaçlarına ve stratejik önceliğine göre şekillenmektedir. Tablo 1’de yer alan veriler, katılımcı ülkelerin coğrafi ve askeri kapasitelerine bağlı olarak tercihlerini yansıtmaktadır.

Tabloda 2-4 yıl süren akademik eğitimler yer almaktadır. Ancak, listede belirtilmemiş olmakla birlikte, Türkiye özellikle sınıf okulları ve eğitim merkezlerinde kısa dönem kurslarla komando ve özel kuvvet eğitimi vermektedir. Bu eğitimler, katılımcıların yüksek tempolu harekât ortamlarına uyum sağlamalarını, ileri düzey fiziksel ve zihinsel dayanıklılık kazanmalarını ve asimetrik tehditlere karşı etkili taktikler ile stratejiler geliştirmelerini hedeflemektedir.

TDT Ülkeleri Ortak Tatbikatları

- 2021: Anadolu-21 Birleşik Özel Kuvvetler Tatbikatı, Türk Özel Kuvvetler Komutanlığı ev sahipliğinde, 3 Temmuz’da TDT’na üye olan Azerbaycan, Kazakistan ve Özbekistan dahil toplam 7 ülkenin katılımıyla gerçekleştirildi.²⁴
- 2023: 5-16 Haziran’da tarihlerinde Gölbaşı/Ankara’da düzenlenen Anadolu-2023 Birleşik Özel Kuvvetler Tatbikatı, Türk Özel Kuvvetler Komutanlığı ev sahipliğinde, dostluk, iş birliği ve birlikte çalışabilirliği geliştirmek amacıyla gerçekleştirildi. Tatbikata, TDT üyesi Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan ve Macaristan dahil 10 ülke katılırken, 3 ülke gözlemci olarak yer aldı.²⁵
- 2023: TDT, Eylül ayında Bakü’de “Baku 2023” adıyla kaza ve acil durumlara yönelik ortak bir tatbikat gerçekleştirdi. Tatbikata TDT üye ülkeleri ile Türkiye’den AFAD,

24 Aybuke İnal Kamacı, 7 ülkenin ‘Özel Kuvvet’ unsurları Anadolu-21 Tatbikatında yeteneklerini sergiliyor. AA, 03.07.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/7-ulkenin-ozel-kuvvet-unsurlari-anadolu-21-tatbikatinda-yeteneklerini-sergiliyor-2293440>, [Erişim tarihi: 21.1.2025]

25 Hüseyin Cem Dağistanlı, Anadolu-2023 Birleşik Özel Kuvvetler Tatbikatı sona erdi, AA, 17.06.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/anadolu-2023-birlesik-ozel-kuvvetler-tatbikati-sona-erdi/2924889>, [Erişim tarihi: 21.1.2025]

Jandarma ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nden toplam 42 personel ve 3 araç katıldı. Azerbaycan Olağanüstü Haller Bakanı'nın yönettiği tatbikatı, TDT Genel Sekreteri, Türkiye ve KKTC İçişleri Bakanları, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan Olağanüstü Haller Bakanları takip etti.²⁶

4. 2024: 'Efes-2024 Birleşik, Müşterek Komuta Yeri ve Fiilî Atışlı Arazi Tatbikatı', Türkiye'nin ev sahipliğinde iki aşamalı olarak gerçekleştirildi. İlk aşama, 25 Nisan-8 Mayıs tarihlerinde bilgisayar destekli komuta yeri olarak icra edilirken, ikinci aşama 9-30 Mayıs tarihlerinde fiilî atışlı arazi tatbikatı olarak tamamlandı. Tatbikat; geniş bir coğrafyada düzenlendi. Birleşik ve müşterek harekâtlarda katılımcı unsurların operasyonel yeteneklerini geliştirmek, harbe hazırlık seviyesini yükseltmek ve ortak askeri kapasiteleri artırmak amacı olan bu etkinliğe, TDT'na üye ülkelerden Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Macaristan ve toplamda 49 ülkeden askeri birlikler ve personel iştirak etmiştir.²⁷
5. 2024: Kazakistan'ın Hazar Denizi bölgesinde, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan'dan 4 bine yakın askerin katılımıyla 17 Temmuz'da "Birleşik-2024" ortak tatbikatı gerçekleştirildi. Tatbikata, Kazakistan, Azerbaycan, Kırgızistan ve Özbekistan Savunma Bakanları ile Tacikistan Genelkurmay Başkanı Birinci Yardımcısı da katıldı. Kazakistan'ın Hazar Denizi bölgesindeki Oymaşa askeri poligonunda bir hafta süren tatbikat, 5 ülkenin askerlerinin yoğun katılımıyla icra edildi.²⁸

TDT Ülkelerinin Savunma Sanayi Kapasitesi

Türkiye, TDT üyesi ülkeler arasında en gelişmiş savunma sanayi altyapısına sahiptir ve son yıllarda uluslararası düzeyde önemli başarılarla imza atmıştır. Baykar, ASELSAN, TUSAŞ, ROKETSAN ve HAVELSAN gibi şirketler, İHA teknolojileri, zırhlı araçlar, hava savunma sistemleri ve akıllı mühimmat üretiminde dünya çapında tanınmaktadır. Türkiye'nin bu potansiyeli, TDT içinde savunma sanayi iş birliğini güçlendirmek için bir kaldıraç işlevi görmektedir. Türk İHA'sı kullanan TDT ülkeleri: ²⁹

26 AFAD, Türk Devletleri Teşkilatı'ndan Deprem Sonrası Acil Durum Tatbikatı,08.09.2023, <https://www.afad.gov.tr/turk-devletleri-teskilatindan-deprem-sonrasi-acil-durum-tatbikati>, [Erişim tarihi: 19.1.2025]

27 MSB, Efes 2024, 02.05.2024 <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/9596658fcc814844b5564e0be84de61e>, [Erişim tarihi: 17.1.2025]

28 TRT Avaz, Birleşik-2024¹⁷ Temmuz 2024, <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/kazakistan-da-5-ulkenin-katilimiyla-yapilan-birlestik-2024-tatbikati-sona-erdi/6697b4b7d773d95f813ef2e0>, [Erişim tarihi: 15.1.2025]

29 BBC News Türkçe, 'Orta Asya ülkelerinde Türk şirketlerin İHA ve SİHA'larına ilgi artıyor', 19 Ocak 2024, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c9x2xz2nnjlo>, Vatan, 'Bir ülke daha Türkiye'den Anka SİHA satın aldı', 17.01.2023, https://www.gazetevatan.com/ekonomi/kirgizistan-turkiyeden-anka-siha-satin-aldi-2078500?utm_source=chatgpt.com, TUSAŞ, 'Türk Havacılık ve Uzay Sanayii Anka İçin Kazakistan ile Yeni Bir Üretim Üssü İçin İmza Attı', 11.05.2022, <https://www.tusas.com/medya-merkezi/haberler/turk-havacilik-ve-uzay-sanayii-anka-icin-kazakistan-ile-yeni-bir-uretim-ussu-icin-imza-atti>, Oğuzhan Karakuş, 'Özbekistan TB2'leri görüciye çıktı', 01/03/2024, <https://www.savunmatr.com/ozbekistan-tb2leri-gorucuye-cikti/>[Erişim tarihi: 19.1.2025]

- Azerbaycan: Bayraktar TB2 SİHA'ları tedarik etmiş ve aktif olarak kullanmaktadır.
- Kırgızistan: Bayraktar TB2, Akıncı, Aksungur ve Anka SİHA'yı envanterine almıştır.
- Türkmenistan: Türkiye'den Bayraktar TB2 SİHA'ları satın almıştır.
- Kazakistan: Anka SİHA tedarik etmiş ve bu alanda iş birliğini sürdürmektedir.
- Özbekistan: Bayraktar SİHA tedarik etmiş ve bu alanda iş birliğini sürdürmektedir.
- KKTC Meclisi onaylamış, Geçitkale Havalimanı Türk SİHA'larının üssü olmuştur.³⁰

Macaristan ile Türkiye arasındaki diplomatik ilişkilerin 100. yıl dönümünde, iki ülke ilişkileri geliştirilmiş stratejik ortaklık seviyesine taşınmıştır. Bu kapsamda Macaristan ordusunun zırhlı araç ihtiyaçları için 2019'dan beri faaliyet gösteren Nurol Makina, Ejder Yalçın 4X4'ü Gidran adıyla üretmek üzere Raba Otomotiv ile işbirliği yaparak ortak girişim şirketi kurarak Avrupa'daki ilk şubesini Macaristan'da açmıştır.³¹

ASELSAN ve Kazakistan Engineering iş birliğiyle 2011 yılında kurulan şirket (KAE), iletişim ve bilgi teknolojileri, radar ve elektronik harp, elektro-optik, aviyonik, silah sistemleri, modernizasyon, komuta kontrol sistemleri, ulaşım, güvenlik, otomasyon, biyomedikal ve sağlık ekipmanları alanlarında ürün ve sistemlerin geliştirilmesi ve üretimine odaklanmış olup, faaliyetlerini artan bir ivmeyle sürdürmektedir.³²

Stratejik Değerlendirme: Tespitler, Zorluklar ve Fırsatlar

Tespitler

Hans J. Morgenthau'nun klasik realizmi, devletlerin dış politikasını ulusal çıkarlar ve güç arayışı üzerinden şekillendirirken, uluslararası ilişkilerin insan doğasından kaynaklanan sabit yasalarla yönetildiğini savunur.³³ Kenneth Waltz'un neorealizmi, uluslararası düzenin, merkezi bir otoriteye sahip olmaması nedeniyle anarşik bir karakter taşıdığını belirterek devletlerin davranışlarının sistemin yapısından kaynaklandığını, güvenlik ve güç dengesinin temel olduğunu öne sürer.³⁴ John Mearsheimer'in saldırgan realizmi ise devletlerin sürekli hegemonya

30 M5, 'KKTC Meclisi'nde onaylandı: Geçitkale Havalimanı resmen Türk SİHA'larının üssü olacak'. 25 Ocak 2024, <https://m5dergi.com/one-cikan/kkctc-meclisinde-onaylandi-gecitkale-havalimani-resmen-turk-sihalarinin-ussu-olacak/>, [Erişim tarihi: 24.1.2025]

31 Göksel Yıldırım, 'Türk zırhlısı Türk-Macar dostluğunu pekiştirecek', 19.12.2023, AA, <https://www.aa.com.tr/tr/savunma-sanayisi/turk-zirhlisi-turk-macar-dostlugunu-pekistirecek/3086519>, NUROL, avrupadaki-ilk-subesini-macaristanda-kurdu <https://www.nurol.com.tr/nurol-makina-avrupadaki-ilk-subesini-macaristanda-kurdu.html>, [Erişim tarihi: 21.1.2025]

32 DefenceHere, 'Kazakistan ASELSAN Engineering'in Yeni Genel Müdürü', 21 Ocak 2025, <https://defencehere.com/tr/kazakhstan-aselsan-engineeringin-yeni-genel-muduru-tolga-kursunlu-oldu/> [Erişim tarihi: 21.1.2025]

33 Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred A. Knopf Inc., New York 1948, p. 3-4, 13-16.

34 Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Reading, MA: Addison-Wesley Company, Readings Massachusetts 1979, p. 103, 115, 119,123.

arayışında olduğunu ve güvenliklerini artırmak için güç maksimizasyonuna odaklandığını belirtir.³⁵ Neoklasik realizm, devletlerin dış politikasını açıklarken hem sistemik baskıları hem de liderlerin tehdit algıları ve iç politik faktörlerin etkisini birleştirir, esnek ve dinamik bir analiz sunar.³⁶

Atatürk'ün dış politikası ise, tam bağımsızlık anlayışı, barışçıl bir yaklaşım, akılcı ilkeler ve dengeli bir politika izleme esaslarına dayandırılmıştır.

Bu teorik yaklaşımlar, uluslararası sistemin anarşik doğasını, güç mücadelesini ve ulusal çıkarların önceliğini farklı perspektiflerle ele alarak devletlerin dış politikasını anlamayı amaçlar. Bunun yanı sıra, bir ülkenin askeri kapasitesi, teknolojik düzeyi, bilimsel gelişmişliği, nüfusu, coğrafi konumu, ekonomik gücü, sosyal ve kültürel unsurları gibi milli güç bileşenleri, dış politikanın şekillenmesinde ve bu teorilerin uygulanmasında temel belirleyiciler arasında yer alır.

2023 yılında, küresel askeri harcamalar üst üste dokuzuncu yıl artış göstererek 2,4 trilyon doları aşmıştır. Bu yükselişte, Rusya-Ukrayna savaşı ve diğer jeopolitik gerilimler önemli rol oynamıştır. Artan silah talebine rağmen savunma sanayii şirketleri üretim kapasitesini artırmakta zorlanmış, bu da küresel silah piyasasında arz-talep dengesizliklerini belirginleştirmiştir.

Tablo 2. Dünya askeri harcaması, 2023

	Bölgeler	Harcama (Milyar dolar)	Değişim (%) 2022-23
1	Afrika kıtası	51.6	22
2	Amerika kıtası	1009	2.2
3	Asya ve Okyanusya	595	4.4
	a. Merkez Asya	1.8	-5.3
	b. Doğu Asya	411	6.2
	c. Okyanusya	35.5	-0.9
	d. Güney Asya	98.2	2.2
	Güney Doğu Asya	47.8	-1.6
4	Avrupa	588	16
5	Orta Doğu	(200) Tahmini	9.0
	Dünya Toplam	2.443	6.8

Kaynak: SIPRI YEARBOOK 2024, Summary, s. 8.

Tablo-2 de görüleceği gibi, Asya ve Okyanusya'da ise askeri harcamalar 2023 yılında üst üste 34. yılda da artış göstermiştir. Bölgedeki toplam harcamaların yarısını Çin'in savunma harcamaları oluşturmuş, Çin, askeri harcamalarını %6 oranında artırarak 2023 yılında 296 milyar dolara ulaştırmıştır. Çin'in bu yüksek düzeydeki harcamaları, komşu ülkelerin ve genel

35 John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politic*, W.W. Norton & Company, New York 2001, p. 3-5.

36 Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, 51(1), (1998), s. 144-172. Randall Schweller, "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing", *International Security*, 29(2), (2004), s. 159-201.

olarak bölgenin savunma politikalarını etkilemiştir. Örneğin, Japonya'nın askeri harcamaları %11 oranında artarak 1972'den bugüne dek en yüksek yıllık artış olarak not edilmiştir. Bu artış, bölgedeki stratejik dengeyi koruma çabalarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.³⁷

Bir ülkenin askeri gücünü değerlendirmek, harp silahlarının sayısı, teknolojik altyapı, lojistik kapasiteler, stratejik planlama ve uluslararası iş birlikleri gibi unsurları içeren kapsamlı bir analiz gerektirir. Ayrıca, niceliksel yönlerle birlikte askeri kapasitenin sürdürülebilirliği, stratejik etkisi ve kullanım potansiyeli de dikkate alınmalıdır.

Global Powers'ın 2025 yılına ilişkin analizi, 60 farklı faktöre dayalı kapsamlı bir değerlendirme sunmakta ve askeri gücün çok boyutlu yapısını ortaya koymaktadır.

Tablo 3. *Dünya askeri sıralaması, Asya sıralaması, dünya savunma harcamaları*

	Ülkeler	Dünya Sıralama (145)	Asya Sıralama (45)	Dünya Savunma Harcama Sıralama (145)	Savunma Harcaması (Dolar)
1	Türkiye	9	6	13	47,000,000,000
2	Kazakistan	57	23	72	2,408,000,000
3	Özbekistan	58	24	63	2,803,500,000
4	Azerbaycan	60	25	49	5,000,000,000
5	Kırgızistan,	105	39	130	221,800,000
1	Macaristan	55	17 (37-Avrupa)	53	4,576,000,000
2	Türkmenistan	77	30	86	1,078,020,000
	KKTC	Sıralamaya	Dahil	Edilmemiştir.	254.025.600 ³⁸

Kaynak: Globalfirepower, 2025, Globalfirepower, 2025, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing-asia.php>, <https://www.globalfirepower.com/defense-spending-budget.php>, [Erişim tarihi: 21.1.2025].

Türk Devletleri Teşkilatı üyesi ülkelerin mevcut askeri ilişkileri, savunma sanayiindeki potansiyeli, askeri eğitim kurumlarında gerçekleştirilen iş birlikleri ve ortak tatbikatlara dair veriler ile dünya genelindeki ülkelerin küresel askeri güç sıralamaları, savunma harcamaları ve kıtalar arasındaki harcama dağılımları yukarıda açıklanmıştır.

Müteakip maddelerdeki stratejik değerlendirmede, uluslararası teorik yaklaşımlar, Atatürk'ün dış politikası ile istatistiki veriler tümden gelim yöntemiyle ele alınarak, askeri iş birliğinin karşılaşılabileceği zorluklara ve sağlayabileceği fırsat-avantajlara odaklanılacak, bu sorunlara yönelik somut ve uygulanabilir çözüm önerileri sunulacaktır. Bu yaklaşım, TDT ülkelerinin savunma ve güvenlik alanındaki ortak stratejilerini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

37 SIPRI Yearbook 2024, s.8, https://www.sipri.org/sites/default/files/2024-06/yb24_summary_en_2_1.pdf, [Erişim tarihi: 17.1.2025]

38 KKTC Maliye Bakanlığı, 2024 mali Yılı Bütçe Tasarısı, 31.12.2024, [https://maliye.gov.ct.tr/upload/files/C-%20B%C3%BCt%C3%A7e%20Yasas%C4%B1%20\(1-7\)\(1\).pdf](https://maliye.gov.ct.tr/upload/files/C-%20B%C3%BCt%C3%A7e%20Yasas%C4%B1%20(1-7)(1).pdf), [Erişim tarihi: 24.1.2025]

Stratejik Değerlendirme:

1. Savunma Sanayi ve Sovyet Dönemi Ekipmanlarına Bağımlılık: TDT üyesi ülkelerinin, Türkiye dışında savunma sanayi altyapısı oldukça sınırlıdır. Bu durumun temelinde, Sovyetler Birliği döneminde üye ülkelerin askeri donanım, yedek parça ve üretim açısından Moskova'ya bağımlı olması yatmaktadır. Bağımsızlıklarını kazandıktan sonra, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan gibi ülkeler, kendi savunma sanayilerini geliştirme çabası içine girmiş olsa da Türkistan ve Kafkasya'daki ülkeler, eski Sovyet teknolojisine dayalı askeri donanımları modernize etmekte zorlanmakta bu süreç yavaş ilerlemektedir.
2. Ekonomik ve Teknik Zorluklar: Savunma sanayiinin geliştirilmesi için gereken büyük yatırımlar, üye ülkelerin sınırlı bütçeleri nedeniyle hayata geçirilememektedir. (Bk. Tablo-2) Modern savaş gereği uygun teknik bilginin varlığı, teknolojik altyapının kurulması ve sürdürülebilirliği mali açıdan ciddi bir yük oluştururken, yüksek teknoloji silah sistemleri, İHA, füze sistemleri ve siber güvenlik gibi alanlarda da önemli eksiklikler bulunmaktadır. Azerbaycan'ın MKEK ile yaptığı mühimmat iş birliği anlaşması, Havelsan ve Aselsan ile sistemlerini modernize etme girişimi başarılı bir model olarak diğer TDT üyesi ülkelere örnek alınabilir. Ayrıca, MSB Askeri Fabrika ve Tersane İşletme Anonim Şirketi'nin yüksek teknolojisinden faydalanılarak, Sovyet ekipmanlarına bağlılık azalabilir, ortak üretim kapasitesi artırılabilir. Böylece tüm sistemin yenileşmesi yerine yıllara sâri bir dönüşüm planlanabilir.
3. Siyasi ve Jeopolitik Baskılar: Rusya ve Çin, Türkistan ve Güney Kafkasya'da hem siyasi hem de ekonomik etkileriyle öne çıkan iki büyük güçtür. Rusya, tarihi bağları ve güvenlik ilişkileriyle bölgedeki varlığını güçlendirirken, Çin ise Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde yaptığı ekonomik yatırımlarla nüfuzunu genişletmektedir. Bu iki aktör arasındaki etki mücadelesi, TDT üyesi ülkelerin bağımsız hareket kabiliyetini kısıtlamakta ve bölgesel savunma iş birliği projelerinde ilerlemelerini zorlaştırmaktadır. Bunun yanı sıra, ABD, İran ve Fransa da bu bölgelerde ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu aktörlerin bölgedeki faaliyetleri, jeopolitik rekabeti artırarak TDT üyesi ülkeler için stratejik dengeleri zorlaştırmaktadır.
4. Bu bağlamda, başta Rusya ve Çin olmak üzere, ABD, İran ve diğer aktörlerin, Türk Dünyasındaki iş birliğini bölgesel çıkarları doğrultusunda yakından izlediği ve bunu nüfuzlarını etkileyebilecek bir gelişme olarak değerlendirdiği öngörülmektedir. Bu aktörlerin tepkileri ise, bu iş birliğinin kapsamı ve bölgesel çıkarları üzerindeki etkisine bağlı olarak şekillenmektedir.
5. Askeri İş birliği: TDT'nin bölgesel güvenlikte daha etkin bir konuma gelmesi, barış koruma operasyonları ve insan kaynağı geliştirme faaliyetleri açısından yeni fırsatlar sunabilir. Bu kapsamda, üye ülkeler arasında ortak tatbikatların gerçekleştirilmesi, istihbarat

paylaşımının güçlendirilmesi ve askeri eğitim programlarının yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin savunma alanındaki birikimi ve teknolojik altyapısı, diğer üye ülkeler için stratejik bir destek unsuru olarak değerlendirilebilir. TDT ülkelerinin ortak güvenlik tehditlerine karşı koordinasyon içinde hareket etmesi, yalnızca ulusal güvenliği sağlamlaştırmakla kalmayacak, aynı zamanda bölgesel istikrarın ve uluslararası güvenlik sistemine olan katkılarının artmasına da yardımcı olacaktır.

6. Göç: Türkistan ve Güney Asya'dan Avrupa'ya uzanan göç yolları, Türk Devletleri Teşkilatı üyesi ülkelerin sınır yönetimi kapasitesini stratejik bir sorun haline getirmiştir. Sınırların uzunluğu ve geçirgen yapısı, düzensiz göç, insan kaçakçılığı ve yasa dışı faaliyetlerin artmasına zemin hazırlamaktadır. TDT üyesi ülkeler, bu zorluklarla başa çıkabilmek için daha etkili sınır kontrol mekanizmaları, ortak istihbarat paylaşımı ve teknolojik altyapıya ihtiyaç duymaktadır. Aksi takdirde, kontrolsüz göç hareketleri sadece bölgesel güvenliği değil, aynı zamanda üye ülkelerin sosyal ve ekonomik dengelerini de tehdit etmeye devam edecektir.
7. TDT kurumları: TDT'nin bağlı kurumları ile TİKA, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı gibi Türk Dünyasına yönelik faaliyet gösteren uluslararası kuruluşların çalışmalarının uyum içinde ve kurumsal bir yapı çerçevesinde yürütülmesi, bölgesel iş birliğine önemli katkılar sağlamakta ve ortak hedeflere ulaşmada önemli olmaktadır.
8. 2040 Vizyonu, ekonomi, savunma, uzay, eğitim ve kültür gibi kritik alanlarda iş birliğini derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu belge, Türk Cumhuriyetleri arasında daha güçlü bağlar inşa etmeyi ve bölgesel istikrarın yanı sıra küresel rekabette etkin bir aktör olmayı hedefleyen stratejik bir vizyon sunmaktadır. Vizyonun kapsadığı bu alanlar, sadece üye ülkeler arasındaki koordinasyonu güçlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda Türk Dünyası'nın geleceğe yönelik ortak bir perspektif geliştirmesi için önemli bir temel oluşturacaktır.³⁹ Bu vizyon doğrultusunda, yasa dışı suçlarla mücadele için Türk Jandarması, Polisi ve İstihbarat birimleri arasındaki işbirliği ve koordinasyonun artırılması, ayrıca Jandarma'nın FIEP⁴⁰ tecrübesinden faydalanılması, askeri işbirliğine de katkı sağlayacaktır.

TDT için Zorluklar

1. Rusya ve Çin'in siyasi, askeri, ekonomik ve teknolojik baskıları zorlukların başında gelmektedir. Öte yandan, ABD, İran ve Fransa jeopolitik faaliyetleriyle bu zorlukları artırmaktadır.

39 TDT, Türk Dünyası 2040 Vizyonu, <https://turkiestates.org/u/d/news/5-ek—turk-dunyasi-2040-vizyonu.pdf>, [Erişim tarihi: 17.1.2025]

40 FIEP: International Association of Gendarmeries and Police Forces with Military Status-Uluslararası Jandarmalar ve Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği. Bk. <https://www.fiep.org/>

2. Türkmenistan'ın tarafsızlık politikası izlemesi, Özbekistan ile ilişkilerde yakınlaşmanın ancak son yıllarda gerçekleşmesi ve Özbekistan ile Tacikistan arasında süregelen sınır anlaşmazlıkları, bölgedeki cumhuriyetler arasında sınır ve etnik temelli sorunları nedeniyle ilişkileri kısıtlamaktadır.⁴¹
3. Üye ülkeler arasında sınır ve etnik kökenlerden kaynaklanan sorunlar vardır. Örneğin, Kırgızistan'da Özbekistan'a ait üç anklav⁴² bulunurken, Kırgızistan'da yaklaşık bir milyon Özbek, Türkmenistan ve Kazakistan'da yarım milyon Özbek, Özbekistan'da ise 1,5 milyon Kazak yaşamaktadır. Sovyetler Birliği döneminin mirası olan bu durum, zaman zaman bölgesel gerilimlere yol açmaktadır.⁴³
4. TDT üyesi ülkelerde Sovyetler Birliği döneminden kalma bir miras olarak önemli bir Rus nüfusun bulunması, demografik ve sosyo-politik dinamikler açısından dikkate alınması gereken bir unsurdur. Örneğin, Kazakistan'da nüfusun yaklaşık %24'ünü, Kırgızistan'da %6'sını, Türkmenistan'da %4'ünü, Özbekistan'da %2,5'ini ve Azerbaycan'da %1,8'ini Rus nüfus oluşturmaktadır.⁴⁴ Bu demografik yapı, ülkeler arasındaki ilişkilerde ve bölgesel iş birliği süreçlerinde dikkate alınması gereken bir faktör olarak öne çıkmaktadır.
5. Azerbaycan hariç Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan generallerinin büyük bir kısmının eğitimlerini Rusya'daki askeri akademilerde tamamladığı, bilinen bir olgudur. Ancak, bu durum zamanla değişmesine rağmen, önümüzdeki kısa vadede hemen değişim kolay görülmemektedir.
6. TDT üyesi ülkelerin Türkiye'de tercih ettiği okullar, coğrafi ve askeri ihtiyaçların yanı sıra bu ülkelerin savunma politikaları ve stratejik hedefleriyle doğrudan ilişkilidir. Türk Harp Okulları ve Milli Savunma Üniversitesi, bu ihtiyaçlara uygun programlar sunmaktadır. Bu kapsamda, özel modüller ve kısa dönem kursların artırılması, ortak tatbikatlar ve uygulamalı eğitimlerle iş birliğinin güçlendirilmesi önemlidir. Hazar Denizi'ne kıyısı olan ülkeler için deniz güvenliği ve kıyı savunması, deniz sınırı olmayan ülkeler için ise siber güvenlik, müşterek harekât türleri, komando-özel kuvvet eğitimi ve hava savunması gibi alanlara odaklanılmalıdır.
7. Türk Dünyasını yalnızca havadan değil, karadan ve demiryoluyla da birbirine bağlayacak hatların artması, jeopolitik hedeflerin gerçekleştirilmesini kolaylaştıracaktır.

41 İlyas Kemalöglü, "Türk Devletleri Nihayet Güçlerini Birleştirebilecek mi?" Fikir Turu, 29 Kasım 2021, <https://fikirturu.com/jeo-politika/turk-devletleri-nihayet-guclerini-birlestirebilecek-mi/>, [Erişim tarihi: 22.1.2025]

42 Anklav: siyasi coğrafyada tamamen başka bir ülkenin sınırları dahilinde yer alan yabancı toprak parçasını tanımlamak için kullanılmaktadır. Tarık Demir, "Anklav, Eksklav ve Uç Topraklar-Güvenlik İlişkisi", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, (Şubat 2020), [UGK Özel Sayısı], s. 52-53.

43 İlyas Kemalöglü, agy.

44 T.C. Dışişleri Bakanlığı, Orta Asya ve Güney Kafkasya Ülkeleri Künyesi, <https://www.mfa.gov.tr/kazakistan-kunyesi.tr.mfa>, <https://www.mfa.gov.tr/kyrgyzistan-kunyesi.tr.mfa>, <https://www.mfa.gov.tr/ozbekistan-kunyesi.tr.mfa>, <https://www.mfa.gov.tr/turkmenistan-kunyesi.tr.mfa>, <https://www.mfa.gov.tr/azerbaycan-kunyesi.tr.mfa>, [Erişim tarihi: 1.1.2025]

Bu kapsamda, altyapı ve lojistik eksiklikler, bölgesel bütünleşme önündeki önemli bir zorluktur.

TDT için Fırsatlar

1. Türkiye'nin savunma sanayii alanındaki deneyimi, kapasitesi ve teknolojik birikimi TDT ülkeleri için bir fırsat oluşturmaktadır.
2. TDT ülkeleri arasında düzenlenen ortak askeri tatbikatlar, savunma sanayii ürünlerinin test edilmesi ve orduların birlikte çalışabilirliğini geliştirmek için önemli bir fırsattır.
3. Türkiye'nin yüksek askeri eğitimi, eğitim tesisleri ve tecrübeli personeli 21. yüzyılın güvenlik tehditlerine uyum sağlamada TDT ülkelerine önemli fırsatlar sunmaktadır.
4. Dünya konjonktüründe yaşanan büyük değişimler, BM'nin çözüm üretememesi ve NATO'nun kendi ajandasına odaklanması, diplomatik bir boşluk yaratmıştır. Bu durum, TDT'nin etkinliğini artırmak için doğru şekilde kullanıldığında bir fırsata dönüşebilir.
5. Türkiye'de düzenlenen İDEF (International Defence Industry Fair) ve SAHA EXPO gibi büyük savunma fuarları, Türk Devletleri Teşkilatı üyeleri için durumsal farkındalığın artırılması, çeşitli anlaşmaların imzalanması ve ortak toplantıların gerçekleştirilmesi adına mükemmel bir platform sunmaktadır.
6. TDT bünyesinde herhangi bir alanda başlatılan iş birliği, zamanla daha kapsamlı ve güçlü politik birlikteliklerin oluşumuna zemin hazırlayabilir.⁴⁵

Sonuç

Bir ülke dış politikasını belirlerken genellikle şu temel unsurları ve dinamikleri göz önünde bulundurur: milli güç, ulusal çıkarlar, uluslararası sistem, coğrafi konum, tarihsel ve kültürel faktörler, iç politik dinamikler, uluslararası kurumlar ve ittifaklar, ekonomik ve teknolojik gelişmeler, tehdit algıları, ideolojik ve normatif yaklaşımlar ile ilişki dinamikleri. Bu unsurların birbiriyle etkileşimi, ülkenin dış politikasını şekillendirir. Değişen şartlara hızla uyum sağlayabilen dinamik bir yapıya sahip olan dış politikanın temel hedefi hem ulusal çıkarları korumak hem de uluslararası alanda etkili bir konum elde etmektir.

21. yüzyılın başlarında hız kazanan küreselleşme, bölgesel iş birliğinin önemini artırmış ve Türk Dünyasına bu yeni küresel düzende daha güçlü bir rol üstlenme imkânı tanımıştır. Günümüzde, Türk Devletleri Teşkilatı'nın ortak projeler ve stratejiler geliştirerek bu ilişkileri modern dünyanın taleplerine uygun şekilde yeniden yapılandırması, bölgesel istikrarın

45 Mevlüt Akçapa, "Türk Devletleri Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi: Teşkilatın Dünü, Bugünü ve Yarını", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(34), (2023), s. 473-491.

sağlanması ve Türk halklarının geleceğinin teminat altına alınması bakımından oldukça kritik bir role sahiptir.

TDT ülkeleri arasında askeri iş birliğinin geliştirilmesi, ortak güvenlik stratejilerinin hayata geçirilmesi, savunma sanayi projelerinde ortaklıkların artırılması, askeri eğitim ve tatbikatların yoğunlaştırılması, göç ve sınır güvenliğinin sağlanması, ayrıca geleceğin askeri ve sivil liderlerinin Türk okullarında yetiştirilmesi gibi adımlar, bu ülkelerin askeri kapasitelerini önemli ölçüde ileriye taşıyabilir. Bunun yanı sıra, Türk dilinin yaygınlaşması, ortak akademik çalışmaların teşvik edilmesi ve kültürel iş birliğinin güçlendirilmesi, ortaklıkların daha sağlam bir zemine oturmasını sağlayabilir.

TDT üyesi ülkelerin general ve amiralleri için, ülkemizde düzenlenen oryantasyon programlarından ve NATO'da uygulamalarından ilham alınarak faydalı modeller-örneğin seminer, oryantasyon vb – geliştirilebilir. Bu eğitimler, İstanbul'da bulunan ve yüksek standartlara sahip TSK Çokuluslu Müşterek Harp Merkezi'nde gerçekleştirilebilir. Bu yaklaşım, hem TDT ülkeleri arasında birlikte çalışabilirliği ve uyumu artıracak hem de Rus sisteminden farklı bir perspektif sunarak bilginin çeşitlenmesine önemli bir katkı sağlayacaktır.

Türk Dünyası'nın entegrasyonu için düzenli toplantıların kurumsal bir zeminde, kapsamlı bir strateji ve plan dahilinde gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu entegrasyonun sürdürülebilir ve somut sonuçlara ulaşabilmesi için sağlam bir kurumsal temel gereklidir. NATO'nun 'Büyükelçiler – Konsey, Askeri Komite, Genelkurmay Başkanları, Dışişleri ve Milli Savunma Bakanları ile Devlet/Hükümet Başkanları' toplantı sisteminden örnek alınarak, benzer bir yapı TDT için geliştirilebilir. TDT'nin diğer bakanlıkları (örneğin, İçişleri, Kültür, Sanayi ve Teknoloji) kapsayacak şekilde genişletilmiş bir toplantı sistemiyle kurumsallığı artırılabilir. Bir yıllık faaliyet planının yayımlanması ve uygulanması, ilişkilerin derinleşmesine katkı sağlar. Ayrıca, TDT Sekreteryasında askeri ilişkileri takip etmek üzere bir 'Askeri İşbirliği Koordinatörü' Genel Sekreter Yardımcısı pozisyonunun oluşturulması iyi bir adım olacaktır.

Jeopolitik perspektiften değerlendirildiğinde, Türk Dünyası, Rusya, Çin ve ABD gibi küresel güçlerin mücadele çevresinde bulunmaktadır. Bu nedenle, Türk Dünyası'ndaki aktörlerin etkili ve kurumsal bir şekilde hareket etmesi, bölgesel ve küresel istikrar açısından son derece önemlidir.

Rusya'nın eski Sovyet cumhuriyetleriyle siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda iş birliği geliştirmek amacıyla kurduğu Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) ve Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) gibi oluşumlar, hâlâ varlıklarını sürdürmektedir. Ayrıca, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılma sürecinde önemli bir rol oynayan BDT ile bölgedeki Amerikan askeri etkisini sınırlama amacı taşıyan ŞİÖ'nün etkinliğinde son yıllarda bir düşüş yaşandığı gözlemlenmektedir. Bugün Moskova, BDT ve ŞİÖ yerine daha çok AEB ve KGAÖ'ne ağırlık vermektedir. Öte yandan, eski Sovyet cumhuriyetleri, zaman zaman kendi aralarında veya

başka ülkelerin katılımıyla beklenen başarıyı sağlayamayan çeşitli iş birliği mekanizmaları da oluşturmuşlardır. Söz konusu iş birliği modellerinin evrimi ve bölgesel dinamikler dikkate alınarak TDT üyelerinin iş birliklerini çeşitlendirme olasılığı yüksektir.

Türkiye, TDT ile savunma sanayii alanında ortak üretim, teknoloji transferi, teknik ve akademik eğitim programları gibi stratejik adımlarla iş birliğini güçlendirmektedir. Türkiye, TDT ülkelerinin yalnızca savunma ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, bu ülkelerde üretim tesisleri kurarak onların teknolojik altyapılarını geliştirme ve savunma ihtiyaçlarını daha ekonomik ve sürdürülebilir şekilde karşılama fırsatı sunmaktadır.

İHA ve zırhlı araçların ortak üretimi gibi projeler hem ekonomik olmaları hem de orduların modernizasyonunda hızlı çözüm sunmalarıyla iş birliğinde büyük potansiyellerden biri olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'nin liderliği, TDT ülkelerinin savunma kapasitelerini artırarak onları küresel güç dengesinde etkin bir aktör haline getirmektedir. Bu stratejik adımlar, bölgesel güvenliği sağlamlaştırırken Türk Dünyası'nın dayanışmasını ve güç birliğini pekiştirmektedir.

Sonuç olarak, TDT, zorlukların üstesinden birlikte çalışma, kurumsal iş birliği, karşılıklı ortak çıkar ve anlayışla hareket ederek, fırsatları akılcı bir şekilde değerlendirerek gelebilir. Bunun için realist stratejilerin takibi ve Türk cumhuriyetlerinin faaliyet alanlarını genişletebilmesi için, askeri ve ekonomi alanındaki bağımlılıklarını özellikle Rusya ve Çin gibi büyük güçlere karşı azaltmaları kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akçapa, Mevlüt, "Türk Devletleri Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi: Teşkilatın Dünü, Bugünü ve Yarını", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(34), (2023), s. 473-491.
- Çınar, Yusuf, Yılmaz Ulvi Uzun, "Köklü Geçmişten Güçlü Geleceğe Türk Devletleri Teşkilatı: Küresel Ekonomik-Siyasal Potansiyeli ve Teşkilatın Geleceğine Dair Öngörüler", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12, (2023), s. 143, 147, 150, 151.
- Demir, Tarık, Anklav, "Eksklav ve Uç Topraklar-Güvenlik İlişkisi", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, (Şubat 2020), [UGK Özel Sayısı], s. 52-53.
- Erarslan, Fatih, Fatma Nur Özdemir, "Azerbaycan-Türkiye İlişkilerinde Önemli Bir Kavşak: İkinci Karabağ Savaşı", *Türk Dünyası Araştırmaları*, C 129, S. 255, (2021), s. 328-329.
- Kocatepe, Ömer Faruk, *Türk Devletler Teşkilatı, Politik ve Askeri İşbirliği*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2022.
- Mearsheimer, John J. *The Tragedy of Great Power Politic*, W.W. Norton & Company, New York 2001.
- Morgenthau, Hans J., *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred A. Knopf Inc., New York 1948.
- Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Reading, MA: Addison-Wesley Company, Readings Massachusetts 1979.
- Randall Schweller, "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing", *International Security*, 29(2), (2004), s. 159-201.
- Rose, Gideon, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, 51(1), (1998).

Toktaş, Şule, vd., *21. Yüzyılın İlk Yarısında Yeni Güvenlik Tehditleri*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2023.

Elektronik Kaynaklar

- AA, Türkiye ile Kırgızistan arasında 19 anlaşma imzalandı, 05.11.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/enerjiterminali/enerji-diplomasi/turkiye-ile-kirgizistan-arasinda-19-anlasma-imzalandi/44431i> [Erişim tarihi: 21.1.2025].
- AFAD, Türk Devletleri Teşkilatı'ndan Deprem Sonrası Acil Durum Tatbikatı,08.09.2023, <https://www.afad.gov.tr/turk-devletleri-teskilatindan-deprem-sonrasi-acil-durum-tatbikati>, [Erişim tarihi: 19.1.2025].
- Aksenov,Pavel, Dağlık Karabağ: Çatışmalarda İHA'lar nasıl bir rol oynadı? 10 Ekim 2020, bbc, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54482105>, [Erişim tarihi: 11.1.2025].
- Azerbaycan Cumhuriyetinin Türkiye Cumhuriyetindeki Büyükelçiliği, [Erişim tarihi: 1.1.2025]. <https://ankara.mfa.gov.az/tr/category/kulturel-ve-insani-isbirligi#:~:text=T%C3%BCrkiye%20ve%20Azerbaycan%2C%2011%20A%C4%9Fustos,askeri%20e%C4%9Fitim%20alan%C4%B1nda%20i%C5%9Fbirligi%C4%9Fi%20yapmaktad%C4%B1>
- BBC News Türkçe, 'Orta Asya ülkelerinde Türk şirketlerin İHA ve SİHA'larına ilgi artıyor', 19 Ocak 2024, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c9x2xz2nnjlo>, [Erişim tarihi: 19.1.2025].
- Bozdoğan, Kaan, Türkiye ve Macaristan arasında 17 maddelik iş birliği anlaşması imzalandı, AA, 18.12.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-ve-macaristan-arasinda-17-maddelik-is-birligi-anlasmasi-imzalandi/3086126>, [Erişim tarihi: 21.1.2025].
- Büşranur Keskinçilic Milletlerarası anlaşmalar Resmî Gazete 'de yayımlandı,28.12.2024, AA <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/milletlerarası-anlasmalar-resmî-gazetede-yayımlandı/3436364>, [Erişim tarihi: 18.1.2025].
- Dağıstanlı, Hüseyin Cem, Anadolu-2023 Birleşik Özel Kuvvetler Tatbikatı sona erdi, AA, 17.06.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/anadolu-2023-birlesik-ozel-kuvvetler-tatbikati-sona-erdi/2924889>, [Erişim tarihi: 21.1.2025].
- DefenceHere, 'Kazakhstan ASELSAN Engineering'in Yeni Genel Müdürü', 21 Ocak 2025, <https://defensehere.com/tr/kazakhstan-aselsan-engineeringin-yeni-genel-muduru-tolga-kursunlu-oldu/>, [Erişim tarihi: 21.1.2025].
- Kamacı, Aybüke İnal,7 ülkenin 'Özel Kuvvet' unsurları Anadolu-21 Tatbikatında yeteneklerini sergiliyor, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/7-ulkenin-ozel-kuvvet-unsurlari-anadolu-21-tatbikatında-yeteneklerini-sergiliyor-/2293440>, [Erişim tarihi: 21.1.2025].
- Kanunum, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Askerî Eğitim İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun (Resmî Gazete ile yayımı: 21.4.1993 Sayı : 2155<https://www.kanunum.com/files/3903-2.pdf>, [Erişim tarihi: 17.1.2025].
- Kaplan Enes, Zafer Fatih Beyaz, Türkiye ile Türkmenistan arasında 8 anlaşma imzalandı 27.11.2021, AA, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-ile-turkmenistan-arasinda-8-anlasma-imzalandi/2432340>, [Erişim tarihi: 21.1.2025].
- Karakuş, Oğuzhan, 'Özbekistan TB2'leri görücüye çıktı', 01/03/2024, <https://www.savunmatr.com/ozbekistan-tb2leri-gorucuye-cikti/>, [Erişim tarihi: 19.1.2025].
- Kemaloğlu, İlyas, 'Türk Devletleri Nihayet Güçlerini Birleştirebilecek mi?' Fikir Turu, 29 Kasım 2021, <https://fikirturu.com/jeo-politika/turk-devletleri-nihayet-guclerini-birlestirebilecek-mi/>, [Erişim tarihi: 22.1.2025].

- KKTC Maliye Bakanlığı, 2024 mali Yılı Bütçe Tasarısı, 31.12.2024, [https://maliye.gov.ct.tr/upload/files/C-%20B%C3%BCt%C3%A7e%20Yasas%C4%B1%20\(1-7\)\(1\).pdf](https://maliye.gov.ct.tr/upload/files/C-%20B%C3%BCt%C3%A7e%20Yasas%C4%B1%20(1-7)(1).pdf), [Erişim Tarihi:24.1.2025].
- M5, ‘KKTC Meclisi’nde onaylandı: Geçit kale Havalimanı resmen Türk SİHA’larının üssü olacak’25 Ocak 2024, <https://m5dergi.com/one-cikan/kktc-meclisinde-onaylandi-gecitkale-havalimani-resmen-turk-sihalarinin-ussu-olacak/>, [Erişim tarihi: 24.1.2025].
- NUROL, Avrupa’daki İlk-Şubesini Macaristan’da Kurdu, <https://www.nurol.com.tr/nurol-makina-avrupadaki-ilk-subesini-macaristanda-kurdu.html>, [Erişim tarihi: 21.1.2025].
- Resmî Gazete yayım: Sayı: 21784) Kanun No. Kabul Tarihi 3926 2.12.1993
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc077/kanuntbmmc077/kanuntbmmc07703926.pdf, [Erişim tarihi: 23.1.2025].
- SIPRI YEARBOOK 2024, s.8, https://www.sipri.org/sites/default/files/2024-06/yb24_summary_en_2_1.pdf, [Erişim tarihi: 17.1.2025].
- TBMM, kanunlar, Sayı: 21784) Kanun No 3928 Kabul Tarihi 2.12.1993 https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc077/kanuntbmmc077/kanuntbmmc07703928.pdf ve 22.9.1994 Sayı: 22059 https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc078/kanuntbmmc078/kanuntbmmc07804014.pdf, [Erişim tarihi: 18.1.2025].
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, Türk Konseyi, <https://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa>, Orta Asya ve Güney Kafkasya Ülkeleri Künyesi, <https://www.mfa.gov.tr/kazakistan-kunyesi.tr.mfa>, <https://www.mfa.gov.tr/kirgizistan-kunyesi.tr.mfa>, <https://www.mfa.gov.tr/ozbekistan-kunyesi.tr.mfa>, <https://www.mfa.gov.tr/turkmenistan-kunyesi.tr.mfa>, <https://www.mfa.gov.tr/azerbaycan-kunyesi.tr.mfa>, [Erişim tarihi: 1.1.2025].
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Türkiye ile-Kazakistan Arasında 15Anlaşma İmzalandı, 10.05.2022, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/turkiye-ile-kazakistan-arasinda-15-anlasma-izmlandı>, 26.10.2023, Türkmenistan Devlet-Başkanı ile Ortak Basın Toplantısı, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-turkmenistan-devlet-baskani-berdimuhammedov-ile-ortak-basin-toplantısında-konustu>, [Erişim tarihi: 15.1.2025].
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı, Efes 2024, 02.05.2024 <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayın/Aciklamalar/9596658fcc814844b5564e0be84de61e>, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/755deb5061da473aabea557ad33275e2>, [Erişim tarihi: 17.1.2025].
- TDT, Türk Dünyası 2040 Vizyonu, <https://turkicstates.org/u/d/news/5-ek—turk-dunyasi-2040-vizyonu.pdf>, [Erişim tarihi: 17.1.2025].
- TRT Avaz, Türkiye ve Kazakistan Askeri İş Birliği, <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avryasadan/turkiye-ve-kazakistan-askeri-alandaki-is-birliklerini-guclendiriyor/676d4d346f4e8b75fb0d6e78>, , Birleştik-2024,17 Temmuz 2024, <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avryasadan/kazakistan-da-5-ulkenin-katilimiyla-yapilan-birlestik-2024-tatbikati-sona-erdi/6697b4b7d773d95f813ef2e0>, [Erişim tarihi: 15.1.2025].
- TUSAŞ, ‘Türk Havacılık ve Uzak Sanayii Anka İçin Kazakistan ile Yeni Bir Üretim Üssü İçin İmza Attı’, 11.05.2022, <https://www.tusas.com/medya-merkezi/haberler/turk-havacilik-ve-uzay-sanayii-anka-icin-kazakistan-ile-yeni-bir-uretim-ussu-icin-imza-atti>, [Erişim tarihi: 19.1.2025].
- Vatan, ‘Bir ülke daha Türkiye’den Anka SİHA satın aldı’,17.01.2023, https://www.gazetevatan.com/ekonomi/kirgizistan-turkiyeden-anka-siha-satin-aldi-2078500?utm_source=chatgpt.com, [Erişim tarihi: 19.1.2025].

- Yıldırım, Göksel, 'Türk zirhlisi Türk-Macar dostluğunu pekiştirecek', 19.12.2023, AA, <https://www.aa.com.tr/tr/savunma-sanayisi/turk-zirhlisi-turk-macar-dostlugunu-pekistirecek/3086519>, [Erişim tarihi: 21.1.2025].
- Yunus Soy, Özbekistan ve Türkiye Arasında Askeri İş Birliği Anlaşması İmzalandı, Defencetürk, 26 Kas 2022, <https://www.defenceturk.net/ozbekistan-ve-turkiye-arasinda-askeri-is-birligi-anlasmasi-imzalandi>, [Erişim tarihi: 19.1.2025].
- YTB, Barışın Teminatı: Kıbrıs Barış Harekâtı,20 Temmuz 2023, <https://www.ytb.gov.tr/haberler/barisin-teminati-kibris-baris-harekati?utm>, [Erişim tarihi: 22.1.2025].

MILITARY COOPERATION IN THE ORGANIZATION OF TURKIC STATES: A STRATEGIC PERSPECTIVE

Uğur TARÇIN*

The Organization of Turkic States (OTS), comprising Türkiye, Central Asia, and the Caucasus, occupies a geopolitically significant region that serves as a vital nexus for energy corridors, trade routes, and natural resources. However, this strategic geography is also characterised by numerous challenges, including geopolitical rivalries, terrorism, migration crises, border disputes, and hybrid threats. In this context, enhanced military cooperation within the OTS offers a promising pathway to strengthen regional stability, bolster member states' defense capacities, and promote economic and political integration. This paper examines the strategic opportunities and challenges faced by the OTS in fostering military collaboration among member states, with a focus on leveraging Türkiye's advanced defense capabilities. Türkiye's expertise in defense industries, military training, healthcare, and cultural exchange positions it as a pivotal actor in driving collaboration across the Turkic World. The integration of military partnerships, encompassing collaborative exercises, harmonised security strategies, and advanced defence technology projects, has the potential to modernise the defence capacities of member states. These initiatives not only address immediate security concerns but also lay the foundation for the establishment of deeper political and economic ties. The study integrates international relations theories and statistical analyses to present a comprehensive framework for the enhancement of military and economic cooperation. The study highlights the dynamic interplay of factors that shape foreign policy decisions in the region, including national interests, historical and cultural ties, global power dynamics, and evolving threat perceptions. For the OTS, the path forward lies in establishing robust institutional mechanisms for collaboration, inspired by NATO's practices. Regular high-level meetings, joint decision-making platforms, and integrated planning mechanisms are essential for sustaining a cohesive and adaptive alliance. In this context, the foreign policy principles of Mustafa Kemal Atatürk provide valuable guidance for addressing global challenges, emphasizing diplomacy, sovereignty, and cooperation grounded in mutual respect and shared interests. A key recommendation is the development of NATO-modeled military training programs, with Turkey's Joint Multinational Warfare Center in Istanbul being a potential host for leadership development programs for OTS member states to

* Assistant Prof., Marmara University, Institute of Turkic Studies, Department of the History of the Revolution and Atatürk's Principles, ugur.tarcin@marmara.edu.tr. ORCID: 0000-0003-1497-698X

enhance interoperability and institutional alignment, providing alternatives to Russian-centric systems. The establishment of a “Military Cooperation Coordinator” within the OTS Secretariat would ensure the effective implementation and oversight of defense initiatives. Geopolitically, the OTS operates amid competition from global powers such as Russia, China, and the United States. Turkey’s leadership in joint defense projects, such as unmanned aerial vehicles (UAVs) and armored vehicles, offers a sustainable model to reduce dependence on external powers and boost regional autonomy.

The paper also highlights the declining influence of legacy institutions such as the Commonwealth of Independent States (CIS) and the Shanghai Cooperation Organization (SCO), presenting the OTS with a unique opportunity to reshape the regional order through pragmatic alliances. Strengthening military, economic, and cultural ties can unify the Turkic World and ensure its long-term stability. In conclusion, the paper asserts that institutionalised collaboration and reduced dependence on external powers are critical for sustainable integration. Enhanced strategic foresight and strengthened military cooperation will not only bolster regional security but also consolidate the influence of the Turkic States on the global stage.